

**UVOD** Istorijski razvoj državnih ili javnih prihoda je vezan za razvoj svake države. Pojam i suština javnih prihoda se može objasniti njihovim mjestom i ulogom u funkcionisanju države i njenih organa. Uspostavljanjem sistema tržišne ekonomije privredni subjekti na tržištu imaju punu samostalnost, uz neznatan uticaj države. Samo prihode u državama sa tzv. novčanom privredom, možemo definisati kao primanja u gotovom novcu u toku jedne godine, koje država troši za podmirenje javnih potreba. Porezi su osnovni oblik ili instrument formiranja javnih prihoda, pokrića budžetskih rashoda i zadovoljavanja javnih potreba. Danas mnogi finansijski teoretičari savremenu državu nazivaju " poreskom državom" jer žele naglasiti kakav značaj za nju imaju porezi. Sadržaj poreza se mijenjao paralelno s promjenama političkih, društveno-ekonomskih i drugih odnosa. Oni su direktan refleks tih odnosa, odnosno sistema. Brojni su autori koji su pokušali da definišu poreze, ali ne postoji jedinstven stav u vezi same definicije poreza. Definicije poreza prema nekim autorima: " Porez je davanje u novcu koje država ubire odpojedinaца, na osnovu svoga suvereniteta, bez direktne protivnaknade, a u cilju pokrivanja javnih tereta ". (Gaston Jeze -Žez ),

" Porez je onaj dio imetka koji svaki građanin daje državi, stoga da drugi dio sigurno možeposjedovati ". (Monteskije),

" Porez je novčano davanje fizičkih i pravnih osoba, kao i eventualnih javnih preduzeća, prema njihovoj poreskoj sposobnosti koje ubire javna vlast, oslanjajući se pri tome na svoju silu i to bez direktne protivnaknade, a u cilju pokrivanja javnih tereta države i ostalih javnih teritorijalnih tijela, ili u cilju intervencije javne vlasti. (Lucien Mehl).

Savremena finansijska teorija je istakla da porezi djeluju na preraspodjelu nacionalnog dohotka te da se porezima daje značajna funkcija u vođenju određene ekonomske politike.

U finansijskoj teoriji i praksi prihvaćena je, uglavnom, podjela poreza na direktne i indirektne poreze. Ove dvije grupe poreza razlikuju se na osnovu tog koji se porezi plaćaju prilikom trošenja dohotka - indirektni porezi odnosno porezi čije se plaćanje zasniva na izvoru prije trošenja dohotka - direktni porezi.

U indirektne poreze spadaju: carine. akcize, porez na dodatu vrijednost, putarine prelevmani itd.

Polazeći od značaja pojedinih vrsta indirektnih poreza, a i u pogledu iznosa sredstava koja se obezbjeđuju po osnovu istih, posebnu pažnju i prostor u radu posvetit ću načinu utvrđivanja i naplate poreza na dodatu vrijednost.

## **1. OPĆENITO O POREZU NA DODATU VRIJEDNOST 1.1. Pojam, nastanak i cilj poreza na dodatu vrijednost (PDV)**

Por  
ez na dodanu vrijednost (u daljem tekstu PDV) nije poseban niti novi oblik poreza. PDV je višefazni porez. Plaća se kontinuirano u svim fazama proizvodno- prometnog ciklusa i od svih učesnika u tom prometu.

PDV je u BiH zamijenio dosadašnji (sistem) poreza na promet proizvoda i usluga počev od 01.01.2006.godine.

PDV je porez koji se zaračunava i plaća kontinuirano u svim fazama proizvodno- prometnog ciklusa i od svih učesnika u tom prometu ( PDV obveznika ).

Cilj oporezivanja porezom na dodatu vrijednost je da se ovim porezom optereti samo promet koji služi krajnjoj potrošnji. Generalno se oporezuje svaki promet, ali se poreska obaveza umanjuje za iznos poreskog odbitka. Zato porez na dodatu vrijednost ne opterećuje cjelokupni promet, već samo dodatu vrijednost (višak vrijednosti ) zbog čega se i zove porez na dodatu vrijednost.

**1.2. Kratki istorijat poreza na dodatu vrijednost** U Evropi među prvim zemljama koje su uvele PDV bile su Francuska i Njemačka kao članice EEZ (Evropske ekonomske zajednice), a zatim 1969.god. Holandija, 1970.god. Luksemburg, 1971.god. Belgija, 1990.god. Finska, 1993.god Italija. Trenutno se u svijetu u preko 120 zemalja primjenjuje PDV. PDV se primjenjuje u svijetu već 40 godina. Zanimljiv je podatak o dinamici i povećanju broja zemalja koje su uvele PDV.Do (februara) 1991.godine taj porez bio je uveden u 56 zemalja svijeta.Od 1991.god.-2002.godine još 51 zemlja uvela je u svoj fiskalni sistem PDV - kao oblik oporezivanja prometa dobara i usluga. PDV se primjenjuje u svijetu već 40 godina. Među posljednjim evropskim zemljama koje su uvele PDV, su i novopriljene članice EU, kao i ostale bivše socijalističke zemlje koje pretenduju za članstvo u Evropskoj uniji.

U širenju EU primjena PDV-a postavljena je kao jedan od osnovnih uslova za primanje novih članica.Jačanjem evropskih integracija pojavio se problem harmonizacije oporezivanja.Uspostavom zajedničkog tržišta, članice EU su željele unaprijediti privredni razvoj, ubrzati porast životnog standarda, te razviti što bliskije odnose među članicama Unije.Da bi se to ostvarilo bilo je neophodno izvršiti i harmonizaciju zakonodavnih rješenja zemalja članica u pogledu indirektnog oporezivanja u okvirima zajedničkog tržišta.

U cilju harmonizacije sistema indirektnog oporezivanja u EU-Evropskoj uniji, izdano je niz smjernica, od kojih je najznačajnija šesta smjernica (DIREKTIVA) koja je značajna za PDV.Ova smjernica kojoj je cilj bio određivanje zajedničke porezne osnovice prihvaćena je od 15.05.1977.godine.

Šesta direktiva je postala osnovnom smjernicom (direktivom) za harmonizaciju sistema PDV-a između članica EU.

U zadnjih 10-tak godina, gotovo sve zemlje u tranziciji svjesne i suočene sa ekonomskim i političkim značajem koji Unija ima u Evropi, odlučile su se na reformu svojih poreznih sistema u smjeru uvođenja PDV-a.

Tom trendu usvajanja PDV-a priključuje se i BiH.

**1.3. Zašto PDV u BiH?** Porezne reforme u BiH idu u pravcu jačanja fiskalnog i finansijskog suvereniteta BiH kao države. Ta reforma ide u pravcu:

1. prenošenja fiskalnog suvereniteta sa entiteta na državu za indirektno poreze,
2. davanje državi finansijskog suvereniteta za finansiranje državnih (zajedničkih) institucija i servisiranje vanjskog duga,
3. uvođenje i primjena sistema PDV-a na nivou države

Obzirom da BiH ide u pravcu približavanja evropskim integracijama i približavanju EU, uvođenje PDV-a (koji je i jedan od osnovnih uslova za prijem u EU) i to na državnom nivou je suštinski dio ovog procesa reformi. U osnovne razloge za uvođenje PDV-a u BiH spadaju:

1. izgradnja jedinstvenog ekonomskog prostora,
2. jačanje fiskalnog i finansijskog suvereniteta BiH,
3. uključivanje BiH u međunarodne integracije posebno u EU, što je opet bitan elemenat vanjske politike,
4. sigurnije i veće punjenje budžeta svih teritorijalno-političkih jedinica (što će opet osigurati),
5. stvaranje uslova za uspješno funkcionisanje institucija i izmirenje međunarodnih obaveza BiH,
6. korištenje PDV-a kao instrumenta uspostavljanja makroekonomske stabilnosti na jedinstvenom tržištu,
7. kreiranje uslova da država uspješno vodi spoljnotrgovinsku i carinsku politiku,
8. efikasnija borba protiv korupcije na nivou BiH, odnosno smanjenje porezne evazije,
9. kao faktor reintegracije privrede BiH.

Nadležnosti u oblasti indirektnog oporezivanja na državnom nivou povjerene su UIO - Upravi za indirektno oporezivanje kao nezavisnoj instituciji na državnom nivou. Prema Zakonu o sistemu indirektnog oporezivanja, sav prihod od indirektnog oporezivanja koji prikuplja UIO se uplaćuje na jedinstveni račun, sa kojeg će se vršiti redovna distribucija i državnom budžetu, kao i entitetima (FBiH, RS) i Distriktu Brčko (na osnovu njihovog udjela u krajnjoj potrošnji).